

enato

BRUNO SCHULZ

Republika

1911

Zde na varšavské dlažbě, v těchto
oznamných dnech, plných hluku a žáru, se
v myšlenkách přenáším do vzdálených míst
mého snění, můj pohled se vznášá nad tou
plochou, rozlehlou krajinou, zviněnou
jako Boží pláště, srozaný jako barevná
plachta u prahu nebe. Celý ten kraj pod-
kládá nebe, drží je na sobě barevně kle-
nuté, mnohonásobné, plné ochozů, triforií,
růžic a oken do věčnosti. Ten kraj rok za
roky vzrůstá do nebe, vstupuje do čer-
vánků, v odlescích té velké atmosféry se
stává andělským.

Tam, kde je krajina už velmi jižní,
plevá sluncem, ztmavlá a spálená letním
počasím, jako zralá hruška - tam jako
kočka na slunci leží on - ten kraj vyvo-
lený, ta zvláštní provincie, to místo je-
diné na světě. Je zbytečné vykládat o tom
nezasvěcenými. Je zbytečné vysvětlovat,
že tím dlouhým zviněným jazykem země, jímž
ten kraj oddychuje v letním úpalu, tím
rozpáleným mysem k Jihu, tou odnoží, osa-
mocně vysunutou mezi osmahlé maďarské
vinice - se ten zapadlý městyš odděluje
od ostatní krajiny a jde bez dozoru, sám

a sám, neprošlápanou cestou, na vlastní pěst zkouší být svátek. To město a ta krajina se uzavřely v soběstačném mikrokosmu, na vlastní riziko se zafixovaly pro sebe na samém břehu věčnosti.

Předměstské zahrádky stojí jakoby na hraně světla a přes parkány hledí do nekonečnosti anonyrní roviny. Hned za branami města se krajina stává bezejmennou a kosmickou, jako Kanaan. Nad tím skrojenou zemí, úzkým a ztraceným, se ještě jednou otevřelo nebe, hlubší a rozlehlější než kdekoli jinde, nebo ohromné, jako kopule, anohapeschodové, pohlucující, plné nedokončených fresek a improvizací, lečnicích traperií a prudkých nanebevstoupení.

Jak to vyjádřit? Zatímco jiné města se rozvíjela ekonomicky, vyrostly z nich statistické cyfry, vyrostla početná - naše město sestoupilo k podstatnosti. Zde se nic neděje zbůhdarma, nic se nestane, aniž by to mělo hluboký smysl a sníž by to bylo předem promyšleno. Události zde nejsou efektním přeludem na povrchu, zde mají kořeny v jádru věci a dosahují podstaty. Zde se v každé chvíli o něčem

rozhoduje, příkladně a na věky věků.
Všechny věci se zde dějí pouze jedinkrát
a neodvolatelně. Proto je ve všem, co se
tu stane, tak veliká vážnost, na všem tak
hluboký důraz, smutek.

Teď například dvorčky tonou v kopřivách a plevelu, křivé a omšelé šopy a kálničky po pás zapadají do ohromných lopuchů, navršených až k okapům šindelových střech. Město stojí ve smazaní býlí, divoké, nadšené, fanatické vegetace, vystřelující levnou a planou zelení, jedovatou, štíplavou a parazitickou. To býlí hoří zažehnuté sluncem, průduchy listů pulsují planoucí chlorofylem - armády kopřiv, rosbujelé a žravé, pohlcující květnaté kultury, vtrhávající do zahrad, přes noc zarůstají zední, nestřežené zdi domů a stodol, množí se v příkopech u cest. Je s podivem, jaká šilena, zbytečná a neproduktivní vitalita sídlí v tom horlivém drobečku zelené substance, v tom derivátu slunce a spodní vody. Ze špetky chlorofylu tvoří a buduje v žáru dní tu bujnou a planou tkáň, zelenou dřev, stokrát rozplozenou na miliony listových plátek, zeleně

prosvětlených a žilkovaných, prosvítajících vodnatou, vegetativní, bylinnou krví, mechovatých a chlupatých, s ostrou, plevelnou, polní vůní.

V těch dnech bývalo zadní okno sklada našeho obchodu, vedoucí do dvora, oslepeno zeleným bělmem, bylo plně zelených odlesků, mihotání listí, šustivých šumů, rozvlaňených plátů zeleně, monstruálních rozbujelestí té dvorkové, zřádné sbundance. Obchod se nořil do hlubokého stínu, pokrýval se všemi těmi mihotavými odstíny zeleně, zelenavé odlesky v něm vlnivě bloudily po celé hloubce klenutí, jako v šumícím lese.

Město se do té rozbujelesti propadalo jak do staletého snu, omdlévající zářem, oslepené jasem, a spalo, stokrát opředené pavučinou, zarostlé bylím, zadýchané a pusté. V pokojích, zelených od svlačců na oknech, kalných a jakoby pod vodou, dohořívala jako na dně staré láhve plemena much, navždy uvězněná a uzavřená v bolestné agonii, rozvedené do monotónního a rozvleklého naříkání, do hněvného a žalostného bzučení. Okno v sobě zvolna shromažďovalo tu krajkovitou, rozprášenou faunu a poslednímu

předsmrtnému pobytu: ohromní dlouhonozí
kocáři, kteří dlouho ošukávali stěny tichou
vibrací blučných letů, až nakonec přistávali
na okenních tabulkách, nehybní a artví,
celé genealogické stromy such a hnyzu,
které vyrostly v tom okně, rozsvícené v po-
malém putování po sklech, rozmanitá poko-
lení těch mistraňch okřídlenců, modravých,
metalických a sklovitých.

Ve vykladech obchodů tiše šustí v hor-
kých závanech velké, světlé rolety a planou
v tom jasu tíhavě a zvlíněně. Mrtvá sezóna
se důležitě roztahuje po pustých náměstích,
po ulicích, vymetených větrem. Daleké
obzory, vaduté zahrady, stojí v nebeském
jasu oslněné a v bezvědomí, jako by právě
v té chvíli slétly jako ohromná jiskřivá
plachta z nebeských pustin - jasné, planoucí,
pocuchané větrem - a za chvíli už spotřebo-
vané, čekají na nový náklad jasu, v němž
se obnovují.

Co dělat v takových dnech, kam se utéci
před žárem, před těžkým snem, jehož mára v
horké polední hodině tlačí na prsou? v ta-
kových dnech setka někdy najímala povoz a
vyjížděli jasně všichni, namočení v jeho
černé korbě - příručí na kozlíku se sava-

zadly nebo přichycení na pérech - za město na "Hůrku". Vjížděli jsme do pahorkovité, zvlněné krajiny. Osamoceny kočár se dlouho drkotal v úpalu, mezi pahorky polí, a zarýval se do zlatého, horkého prachu silnice.

Koňské hřbety se vypoukle napínaly, lesknoucí se zadnice se pracovitě vzdouvaly, co chvíli ovívané lenkými šviháním ocasů. Obruče se pomalu otáčely a jejich osy kvílely. Landeur ajeť plochá pastvíska, posetá krtinci, na nichž se široce rozvalovaly krávy - rozsochaté a rohaté - ohromné, neforemné měchy, plné kostí, uslin a výčnělků. Ležely monumentální jak karnezy, v jejich klidném pohledu se zrcadlily daleké, plynoucí horizonty.

Konečně jsme zastavovali na "Hůrce", u zděné, široké hospody. Stála o samotě na vodním předělu, její rozložitá střecha se rýsovala proti obloze, stála na vyvýšené hranici mezi dvěma klesajícími oblastmi. Koně s obtížemi doklopytali na vrcholek svahu, sami od sebe se zamyšleně zastavovali, jako u závory, oddělující dva světy. Za předělem se otevíral pohled na rozlehlou krajinu, protkanou silnicemi, vybledlou a opalizující jako světlý gobelín, obestřený

chromným ovzduším, modravým a prázdňým. Z té daleké, zvlněné roviny vstával vánek, nadzvedával koňm hřívý na krcích a plynul pod vysokým a čistým nebem.

Tady jsme zůstávali na noc, nebo jsme na otcovo znamení jeli dál do toho kraje rozlehlého jak mapa, doširoka rozvětveného silnicemi. Před námi se po vzdálených klikatých cestách posuňovaly povozy, které nás předjely, v té dálce sotva viditelné. Sunuly se světlou silnicí lemovanou třešňami do tenkrát ještě malých lázní, stulených v úzkém, lesnatém údolí, plném bubláňí pramenů, tekoucí vody a šelestění listí.

V těch dávných dnech jsme si s kolegy poprvé vzali do hlavy tu nemožňou a absurdňí myšlenku, že poputujeme ještě dál, až za lázně, do země ničí a boží, do sporného a neutrálního pohraničí, kde se ztrácely hranice států a rúžice větrů se bezcílně roztácelo pod vysokým, načechraným nebem. Tam jsme se chtěli opevnit, stát se nezávislými na dospělých, vyjít za hranice jejich sféry, vyhlásit republiku mladých. Chtěli jsme zde ustavit nové nezávislé zákonodárství, nastolit novou hierarchii měřítek a hodnot.

Měl to být život ve znamení poezie a náhody, neustávajícího oslnění a údivu. Zdálo se nám, že stačí jen rozbít bariéry a hranice koncencí, te stará ložiska, do nichž byl uzavřen běh lidských záležitostí, aby do našeho života vtrhla živelnost, velká záplava nepředvídaného, povodeň romantických příhod a dějů. Čtěli jsme náš život podřítit tomuto proudu fabulizujícího žvlu, inspirovanému přílivu dějů a událostí, a nechat se nést na těch vzduťých vlnách, bezvládně, oddáni pouze jemu. Duch přírody byl v podstatě velkým vypravěčem. Z jejího nitra s vervou vytékal nezadržitelňý proud fabulí, povídek, románů a epeje. Celá atmosféra byla přeplněna na sebe namačkannými dějovými osnovami. Stačilo jen nastrážit osídla pod nebez plným fantomů, naostřit kůl, hrajeící ve větru, a už se kolem jeho vrcholku třepotaly ulovené útržky románů.

Rozhodli jsme se, že budeme soběstační, že si vytvoříme nové životní principy, založíme novou éru, znovu uspořádáme svět, sice v malém, pouze pro nás, ale podle naší chuti a tak, jak se to bude líbit nám.

Měla to být pevnost, bunkr, opevněné místo, vévodící okolí - napál tvrz, napál divadlo, napál vizionářská laboratoř. Do jejího ránce měla být začleněna celá příroda. To divadlo, jako u Shakespeara, zabíhalo do přírody, ničila neohraničené, vrůstající do reality, přijímající impulzy a inspiraci ze všech živlů, pohybující se v souhlasu s velkými přílivy a odlivy přírodních koloběhů. Měl tu být průsečík všech procesů, probíhajících velkým úlem přírody, sem měly vcházet všechny zápletky a děje, jež snila její velká mlhavá duše. Chtěli jsme, jako Don Kichot, zavést do našeho života řečiště všech historií a románů, otevřít jeho hranice všem intrikám, zápletkám a peripetiím, která se rodí ve velké atmosféře, jež sama sebe překonává ve fantazirování.

Snili jsme o tom, že okolí je chráněno nejasným nebezpečím, proniknuto tajemnou hrůzou. Před tím nebezpečím a před strachem jsme v naší pevnosti nacházeli bezpečný úkryt a útočiště. A proto po okolí běhaly smečky vlků, v lesích se potloukaly bandy loupežníků. Plánovali jsme bezpečnostní

opatření a opevnění, připravovali jsme se k obležení, plní rozkošného rozdechvíení a příjemných obav. Naše brány pohlcovaly ty, jež unikli zpod loupežnických nožů. U nás nacházeli štulek a bezpečí. Před naše brány tryskem přijížděly kočáry, pronásledované divou zvěří. Hostili jsme důstojné a tajemné neznámé. Utápěli jsme se v dohadách, pokoušejíce se odhalit jejich inkognito. Kavečer jsme se všichni shromažďovali ve veliké hale, při mihotavém světle svící, a naslouchali jsme jejich historkám a zpovědím. V jisté chvíli intriky, prostupující jejich vyprávění, překračovaly rámec narrace a vcházely mezi nás - živé a chtivé oběti - a vplétaly nás do svého nebezpečného víru. Nensadálá poznání, náhlá zjevení, nepravděpodobná setkání vstupovala do našeho soukromého života. Ztráceli jsme půdu pod nohama, ohrožení peripetemi, které jsme sami rozpoutali. Z dálky k nám doléhalo vytí vlků, debatovali jsme o romantických zápletkách, sami napůl vtaženi do jejich víru, zatímco za oknem šuměla bezedná noc, plná nevyslovených aspirací, vroucných neobsaňnutelných zpovědí, nekonečná, nevyčerpatelná, tisíckrát propletená sama v sobě.

Ty dávno sny se dnes nevracejí bez
důvodu. Napadá nás, že tádný sen, i kdyby
byl sebevíce absurdní a neuskutečnitelný,
není na světě nadarmo. Ve snění a obažen
jakýsi hled reality, jakýsi nárok, který
realitu zavazuje, který nepozorovatelně
přerůstá v pohleděvku, požadavek, v dlužní
položku, které vyžaduje, aby byla pokryta.
Už dávno jsme se vzdali našich snů o tvrzi
a najednou po letech se našel někdo, kdo je
zachytil, vzal vážně, kdosi naivní a s věr-
nou duší, kdo je vzal doslovně, za platnou
minci, vzal je do ruky, jako věc prostou
a neproblematickou. Viděl jsem ho, mluvil
jsem s ním. Měl oči nepravděpodobně modré,
stvořené ne k tomu, aby se dívaly, ale aby
se bezedně modraly ve snění. Vyprávěl mi,
že když přišel do těch míst, o nichž mluvím,
do toho anonyrního, panenského kraje, do té
země nikoho - hned ucítil vůni poezie a ná-
hody, ve vzduchu spatřil hotové obrysy a
přelud mýtu, zavěšený nad krajinou. V at-
mosféře našel přetvořené tvary naší kon-
cepce, plány, fasády a tabulky. Uslyšel po-
bídku, vnitřní hlas, jako Noe, když obdržel
rozkazy a instrukce.

Navštívil ho duch naší koncepce, blou-
dící atmosférou. Vyhlásil republiku snů,
suverénní teritorium poezie. Na tolika a to-
lika jitrech semě, na plachtě krajiny, roz-
hozené mezi lesy, nastolil neomezené panství
fantazie. Vytyčil hranice, položil základy
tvrze, okolí proměnil v jedinou ochrannou
rážovou zahradu. Hostinské pokoje, cely pro
kontemplaci v samotě, refektáře, doraitoria,
knihovny... pavilony osamocené uprostřed
perku, besídky a belvedery...

Když se někdo, pronásledovaný vlky nebo
loupežníky, dovleče až k branám tvrze - je
zachráněn. Čeká ho triumfální přivítání.
Svlékají z něho zaprášený oděv, světeční,
blažený a šťastný vstupuje do eleusinského
vání, do rážové sladkosti ovzduší. Daleko
za ním zůstala města, záležitosti, dny a je-
jich horečka. Vstoupil do nové slavnostní,
zářivé zákonitosti, setřásl ze sebe, jako
skořádku, vlastní tělo, shodil masku grimesy,
přirostlou ke tváři, z larvy se proměnil v
motyla a osvobodil se.

Kodrooký není architektem, je spíše
režisérem. Režisérem krajin a kosmických
scenárií. Jeho umění spočívá v tom, že

podchycuje intence přírody, že umí číst v jejích skrytých aspiracích. Neboť příroda je plná potenciální architektury, projektování a budování. Co jiného dělali stavitelé velkých staletí? Naslouchali širokému patosu rozlehlých prostranství, dynamické perspektivnosti dálek, mlčenlivé pantomimě symetrických alejí. Dlouho před Versailles se na rozlehlých oblohách letních večerů skládala oblaka do široce stavěných paláců, vzdušných, negalemanických rezidencí, zkoušela ohromné a univerzální inscenace, seskupení a uspořádání. To velké divadlo neobhátnutelné atmosféry má nevyčerpatelnou zásobu nápadů, plánů, vzdušných projektů - halucinuje ohromnou, inspirovanou architekturou, transcendentální, oblačnou urbanistiku.

Lidská díla mají tu vlastnost, že když jsou dokončena, uzavírají se do sebe, odtrhují se od přírody, stabilizují se na vlastních principech. Dílo Modrookého nevystoupilo z velkých kosmických svazků, setrvává v nich, spole polidštěné, jako kentaur, začleněné do velkých přírodních koloběhů, ještě neukončené a stále rostoucí. Modrooký zve všechny k následování, k budování ke spolu-

vytváření - vždyť ve své podstatě jsme
všichni snilky, bratry ve smyslu zednické
lásky, všichni jsme stavitelé...

Kolár BRUNO SCHULC /1892 - 1947/ byl židovského původu. Narodil se v haléské Dobobýči, kde strávil celý svůj život /s výjimkou studia architektury ve Lvově/ a kde se stal obětí nacistů. Žil osaměle a pouze v řídkých chvílích klidu tvořil své prózy, kresby, rytiny a litografie.

Debutoval povídkovým cyklem *Sklepy cynamonové* /1934, Šestákové knihy, český vydalo r. 1968/, s nímž úzce souvisí sbírka

reviácké Sanatorium pod Klepýdra /1937, Sa-
natorium na věčnosti, Český 1968/. Z přípra-
vované třetí sbírky práz zbylo jen torzo, čty-
ři povídky: Podzim, Republika snů, Kometa,
Vlast. Rozoruhedné jsou také jeho eseje a ko-
respondence. Literární pozůstalost zružala za
vátky v širohobyžském ghettu.

Bruno Schultz překládal také Kafkuv
Proces a některé leit-motivy jeho díla sug-
rují určitou příbuznost s Kafkou. Americký
prozaik John Updike věnoval Schultzovi eseje
nazvané "Skromný genius Bruno Schultz", ve
kterých štane: "Schultz patří k těm velkým
spisovatelům, kteří dovedou zaklínat svět do
slov. Jeho knihy jsou plné planených metafor
a těžkých přednětů, neodchávaně se vznášejí-
cích ve vzduchu, napeané s velkým nistrovstvím.
..." "...Bruno Schultz byl skromný člověk,
který přišel na svět v zapadlém halíčském
městečku, aby v chudých podmínkách - para-
dorně - vydal svědectví o bohatství našeho
vnitřního života".

Jedním z klíčů k jeho dílu by mohla být

i úryvek z dopisu příteli, v němž Schultz
píše: "Uvín, jak se v dětství dostáváme
k jistým obrazům, jež pro nás mají rozhod-
ující význam. Mraží slohu těch nitok v roz-
toku, kolem nichž se pro nás krystalizuje
smysl světa. K těmto obrazům ve mně patří
obraz dítěte, které otec nosí prostoraní
ohromné moči a ono rozmlouvá s tebou.
Otec je k sobě tiskne, uzavírá ho ve svém
náručí, snaží se je oddělit od živlu, kte-
rý mluví a mluví, ale pro dítě jsou otcovy
paže průhledné, moč jíjí proniká až k němu
a ono přes otcovo konejšení neustále slyší
její strašlivé přemlouvání. A celé utýraní,
odevzdání svého osudu odpovídá na ztounavé
otázky moči, s tragickým odhodláním, zcela
pohlcoem velikým živlem, před kterým není
dniku."

/ Republiku sně přeložila Iveta M. Roznášku
sestavila Petr M. /

0000

Jan 20

0004
